УРБАНИСТИЧКА РЕВИЗИЈА ЗА ОПШТИНА НОВАЦИ

Изработил:
Игорче Ристески
Благој Бежановски

Содржина

1. Регионално опкружување 3

   1.1 Регионална економија и граници на околината на општината 5

   1.2 Демографија 8

2. Урбанистичка поставеност и организација на општина Новаци 10

   2.1 Зафатеност на земјиштето 11

3. Трендови и проекции на население 12

4. Економија 14

   4.1 Локална патна инфраструктура и домување 18

   4.2 Земјоделство 19

5. Услуги, средства и одржување 24

   5.1 Општински средства 33

   5.2 Работи за одржување 33

6. Недостатоци и потреби 34

7. Проекти за урбан развој, завршени, во тек и идни проекти 35

8. Предложени проекти, избор и консултации 36

   8.1 Преглед на процесот на консултации 36

   8.2 Критериуми за квалификување и за приоритет на проектите 41

1. Регионално опкружување

Општина Новаци е значајна општина во Битолското поле која со новиот закон за територијална организација на единиците на локална самоуправа ја сочинуваат укинатите општини Бач, Старавина и Новаци. Општината е крстосница на регионалните патишта: патот Битола – Новаци – Старавина го поврзува битолскиот дел на Мариово, исто како и патот на југоисточниот дел на општината што води кон селата Брод и Бач, додека на север се наоѓа регионалниот пат кон Добрушево – Тополчани – Прилеп. Новаци секогаш претставувало центар на управна единица. Општината се вбројува во редот на поголемите општини во државата. Во рамките на општината, според пописот 2002 година, живеат околу 3500 жители, со густина од 4,7 на 1 км^2, со што е најретко населена општина. Брои 1125 домаќинства, со просечно 3,6 членови по домаќинство.

Поголеми индустриски објекти во општината се: Рударско енергетскиот комбинат Битола, земјоделскиот комбинат Пелагонија, фабриката за производство на енергетски машини и турбини ФОД и други.

Основни стопански гранки се: поледелство, сточарство, пчеларство и др. Се одгледуваат житни растенија и разни фуражни и градинарски култури, крупен и ситен добиток и живина.

Централно населено место е селото Новаци, со 1283 жители, односно 36% од вкупното население во општината. Во општината постојат полициска, здравствена и ветеринарна станица.

Во селото Новаци се наоѓа централното основно училиште “Славко Лумбарковски”, со подрачни училишта во селата Рибарци, Добромири, горно Агларци, Далбеговци, Бач, Гермијан, Живојно и Рапеш.

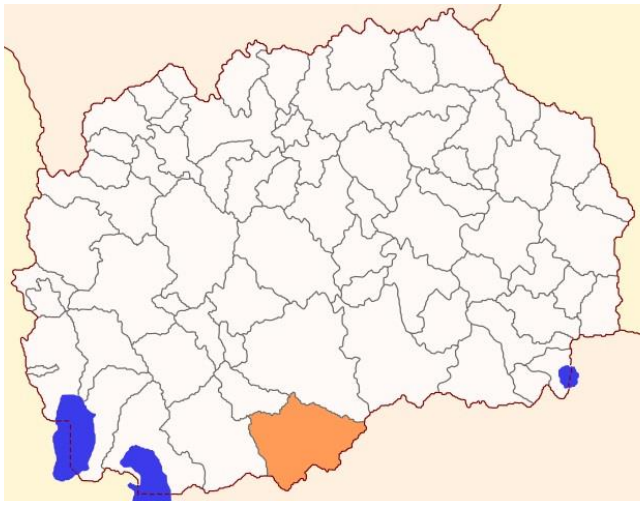

Слика1. Местоположба на општина Новаци

Општина Новаци зафаќа површина од 773 км^2 во јужниот дел на Република Северна Македонија и се наоѓа на надморска висина од 580 метри, на географска ширина 41° 2' 40" и геогафска должина 21° 27' 40". Климата на подрачјето на општината е умерено континентална, со одредени специфичности – според температурните вредности е континентална, а според врнежите е до извесен степен медитеранска. Во Мариовскиот регион е планинска, додека по течението на река Црна се чувствува влијанието на медитеранската клима. Просечната годишна температура е 10,7°C, највисоката е 41,2°C, а најниската -30°C. Вкупната температурна промена на релација поле – планина е од 20 – 30°C. Најстуден месец е Јануари. Вкупниот број на сончеви часови годишно е 2325. Просечно годишни врнежи се 600 мм на 1 м^2. Во годината има просечно 25 магливи денови.

Општината брои 41 населено место, од кои 34 рамничарски и 7 ридско – планински.

Слика бр. 2: Населени места во општина Новаци

Општината е 5 општина по големина во Република Северна Македонија според обработливо земјиште, односно располага со 22 905 хектари обработлива површина. Исто така, општината има 28 952 хектари пасишта и 17 000 хектари шуми.

Подрачјето на општината опфаќа делови од планините Ниџе (со врвовите Кајмакчалан на висина од 2520 м, Ниџе на висина од 2361 м и Добро Поле на висина од 1815 м), Селечка планина и Дрен.

Реки кои проаѓаат низ општината се: река Црна, река Градешка, Бела Река, река Елешка, Коњарка, Сатока и др. Постои едно вештачко езеро во сопственост на РЕК Битола, како и минерални извори во селата Гермијан и Меџитлија.

1.1 Регионална економија и граници на околината на општината

Според претходните податоци на Државниот завод за статистика, добиени од годишните сметки на деловните субјекти и од други извори, бруто – домашниот производ за 2018 година изнесува 658 053 милиони денари и во однос на 2017 година е номинално зголемен за 6,5%. Реалната стапка на раст на БДП во 2018, во однос на 2017 година, изнесува 2,7%.

Најголемо учество на додадената вредност со 19,6% во структурата на БДП, во 2018 година, имаат секторите: Е, Ж и З – Трговија на големо и трговија на мало; поправка на моторни возила и моторцикли; Транспорт и складирање; Објекти за сместување и сервисни дејности со храна.

Финалната потрошувачка во 2018 година, во однос на 2017 година, номинално расте за 5,3%, а во сруктурата на БДП учествува со 80,7%.

Учеството на извозот на стоки и на услуги во структурата на БДП во 2018 година изнесува 60,6%.

Вредноста на инвестициите во основни средства во 2018 година изнесува 130 242 милиони денари.

Во техничката структура на инвестициите во основни средства, градежните работи учествуваат со 57,4%, машините и опремата со 34,1%, а останатите инвестиции со 8,5%

Табела бр. 1: Бруто домашен производ, 2003 – 2018 година

	БДП во тековни цени (во милиони денари)	БДП по жител во евра (по тековен курс)	БДП во милиони евра (по тековен курс)	Стапки на реален раст на БДП во %	БДП-дефлатор
2003	268 694	2 164	4 386	2.2	101.7
2004	280 786	2 252	4 578	4.7	99.8
2005	308 447	2 470	5 032	4.7	104.9
2006	334 840	2 682	5 472	5.1	103.3
2007	372 889	2 982	6 095	6.5	104.6

2008	414 890	3 308	6 772	5.5	105.5
2009	414 622	3 300	6 767	-0.4	100.3
2010	437 296	3 459	7 109	3.4	102.0
2011	464 186	3 665	7 544	2.3	103.7
2012	466 703	3 680	7 585	-0.5	101.0
2013	501 891	3 948	8 150	2.9	104.5
2014	527 631	4 141	8 562	3.6	101.4
2015	558 954	4 382	9 072	3.9	102.0
2016	594 795	4 659	9 657	2.8	103.5
2017	618 106	4 839	10 038	1.1	102.8
2018[1)]	658 053	5 153	10 698	2.7	103.6

[1)] Претходни податоци

Извор: Државен завод за статистика

Табела 2: Преглед на активни деловни субјекти на територијата Пелагонискиот регион кој опфаќа 9 општини, по години, е во следната табела:

	2015	**2016**	**2017**	**2018**
	Вкупно	**Вкупно**	**Вкупно**	**Вкупно**
Пелагониски регион	**8071**	**8061**	**8064**	**8118**
Битола	3897	3790	3841	3888
Новаци	83	87	86	83
Демир Хисар	236	233	233	239
Кривогаштани	105	112	115	113
Крушево	233	222	203	206
Могила	158	167	165	157
Прилеп	2706	2787	2765	2774
Ресен	459	470	459	460
Долнени	194	193	197	198

Извор: Државен завод за статистика

Според приказот во табелата погоре, поголемиот број на претпријатија во Пелагонискиот регион се сконцентрирани во двете поголеми општини, Битола и Прилеп. Вкупниот број на активни деловни субјекти во Пелагонискиот регион за

2018 година изнесува 8118, што претставува 11,22% од вкупниот број на деловни субјекти на ниво на Република Северна Македонија.

Табела 3: Активни деловни субјекти по сектори на дејност според НКД Рев.2, на територијата на општина Новаци, по години, состојба 31 декември.

	2015	2016	2017	2018
Вкупно	83	87	86	83
А Земјоделство, шумарство и рибарство	49	50	47	46
Б Рударство и вадење на камен	/	/	/	/
В Преработувачка индустрија	5	5	5	5
Г Снабдување со ел. енергија, гас, пареа и климатизација	/	/	/	/
Д Снабдување со вода; отстранување на отпадни води; управување со отпад; санација на околината	1	1	1	1
Ѓ Градежништво	1	/	1	1
Е Трговија на големо и на мало; поправка на моторни возила и моторцикли	10	10	13	12
Ж Транспорт и складирање	4	3	3	3
З Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4	4	3	3
Ѕ Информации и комуникации	/	/	/	/
И Финансиски дејности и дејности на осигурување	/	/	/	/
Ј Дејности во врска со недвижен имот	/	/	/	/
К Стручни, научни и технички дејности	/	1	1	1
Л Административни и помошни услужни дејности	/	/	/	/
Љ Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	1	1	1	1
М Образование	1	1	1	1
Н Дејности на здравствена и социјална заштита	3	3	3	2
Њ Уметност, забава и рекреација	2	3	2	2
О Други услужни дејности	2	5	5	5
П Дејности на домаќинствата како работодавачи	/	/	/	/
Р Дејности на екстратериторијални организации и тела	/	/	/	/

Извор: Државен завод за статистика

Најголемиот број на активни деловни субјекти на територијата на општина Новаци се во секторот на земјоделство, шумарство и рибарство, со значителна разлика во однос на другите сектори. Вториот сектор по бројност на деловни субјекти е трговија на големо и на мало; поправка на моторни возила и моторцикли, кој брои 12 субјекти, односно речиси 4 пати помалку во однос на секторот земјоделство, шумарство и рибарство. Бројот на деловни субјект во останатите сектори е мал, и се движи од 1-5.

1.2 Демографија

Табела 4: Според пописот во 2002 година, вкупниот број на население во општина Новаци изнесува 3549 жители кои живеат во 1125 домаќинства и 1723 живеалишта.

Општина	Вкупно жители	Домаќинства	Живеалишта (сите видови на домови)
Новаци	3549	1125	1723

Извор: Државен завод за статистика

Табела 5: Податоци за типот на живеалишта, бројот и површината на истите, бројот на индивидуални домаќинства и просечна површина по член на индивидуално домаќинство, според пописот во 2002 година.

Општина	Вкупен број на живеалишта	Вкупен број на живеалишта	Вкупна подна површина м^2	Подна површина на живеалишта зафатени од индивидуални домаќинства	Број на индивидуални домаќинства во живеалиштата	Број на членови на издивидуални домаќинства	Просечна подна површина (од живеалишта зафатени од индивидуални домаќинства) од член на домаќинството
Новаци	1723	1723	115218	77796	1124	3548	21.9

Извор: Државен завод за статистика

Табела 6: Население во Република Северна Македонија на 30.06 по специфични групи на возраст, по пол, по општини, по години, според промените во територијалната поделба од 2014 година.

Новаци	**2015**			**2016**			**2017**			**2018**		
	Вкупно 3169	**Мажи 1643**	**Жени 1526**	**Вкупно 3138**	**Мажи 1626**	**Жени 1512**	**Вкупно 3105**	**Мажи 1606**	**Жени 1499**	**Вкупно 3069**	**Мажи 1591**	**Жени 1478**
0	32	18	14	33	18	15	28	12	16	25	13	12
1-2	59	30	29	62	32	30	63	35	28	58	29	29
3-4	65	29	36	60	31	29	59	30	29	62	32	30
5-6	81	40	41	70	31	39	65	29	36	60	31	29
7-9	120	56	64	128	63	65	127	63	64	116	54	62
10-14	143	76	67	153	75	78	169	81	88	184	88	96
15-19	143	70	73	135	72	63	128	69	59	137	75	62
20-24	191	100	91	184	91	93	174	86	88	154	73	81
25-27	134	71	63	128	70	58	123	65	58	122	64	58
28-29	104	43	61	100	46	54	88	48	40	81	46	35
30-34	222	110	112	221	105	116	226	101	125	228	103	125
35-39	186	116	70	197	117	80	210	120	90	217	122	95
40-44	180	98	82	183	103	80	177	99	78	174	99	75
45-49	208	114	94	197	106	91	190	104	86	184	98	86
50-54	252	153	99	247	147	100	238	141	97	225	133	92
55-59	260	150	110	250	146	104	248	148	100	248	150	98
60-64	224	129	95	248	147	101	257	154	103	256	153	103
65-69	122	59	63	129	61	63	151	72	79	166	86	80
70-74	131	60	71	123	53	70	106	42	64	106	43	63
75-79	134	60	74	114	50	64	102	45	57	93	42	51
80+	178	61	117	176	62	114	176	62	114	173	57	116
Непознато	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Извор: Државен завод за статистика

Според податоците од табела 3 која е врз основа на пописот од 2002 година, и податоците од табела 5, се гледа дека бројот на население во општина Новаци е во константен пад, особено во селата кои се наоѓаат во Мариовскиот дел на општината.

Разликата во бројот на население помеѓу 2002 и 2018 година изнесува -480 лица, односно населението се намалило за 13,5 %.

Во последните 4 години за кои има податоци, односно за 2015, 2016, 2017 и 2018 година, во општина Новаци во просек се раѓале 28,5 деца годишно. Бројот на живородени деца во овие 4 години, е исто така во константен пад, што е прикажано на следната табела.

Табела 7: Живородени деца според возраста на мајката во Република Северна Македонија, по општини, по години и склучени бракови по години.

Новаци	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Вкупно	35	30	25	24
Под 15 години	0	0	0	0
15-19	0	2	0	2
20-24	11	8	6	3
25-29	12	13	9	8
30-34	10	4	7	6
35-39	1	3	2	3
40-44	1	0	1	2
45-49	0	0	0	0
50 години и повеќе и непознато	0	0	0	0

Извор: Државен завод за статистика

2. Урбанистичка поставеност и организација на општина Новаци

Општина Новаци зафаќа површина од 773 км^2 и се наоѓа во Пелагонискиот регион на Република Северна Македонија, што е 16,4% од вкупната површина на Пелагонискиот регион, кој се простира на територија од 4719 км^2. Општината брои 41 населено место, и тоа: Арматуш, Балдовенци, Билјаник, Брник, Будимирци, Бач, Брод, Велесело, Врањевци, Гнеотино, Гнилеж, Горно Агларци, Грумази, Гермијан, Градешница, Груништа, Далбеговци, Долно Агларци, Долно Орехово, Добровени, Живојно, Зовиќ 1, Зовиќ 2, Ивени, Маково, Мегленци, Новаци, Ново Село, Орле, Паралово, Петалино, Полог, Рапеш, Рибарци, Совиќ, Скочивир, Сливица, Старавина, Суводол и Тепавци.

2.1 Зафатеност на земјиштето

Табела 8: Зафатеност на земјиштето во општина Новаци според домувањето и други намени

Населени места	1. Домување					2. Други намени				
	1.1	1.2	1.3	1.4	∑	2.1	2.2	2.3	2.4	∑
	Површина – Опслужено домување	Површина – Недоволно опслужено домување	Површина – Нерегуларно домување	Површина на неурбанизирано земјиште (нива, пасишта, ливада, шума и друго)	**Вкупна површина – домување**	Големи објекти	Дејности	Зелени површини	Патишта – отворен простор	**Вкупна површина – други намени**
	ха	ха	ха	ха	ха	ха	ха	ха	ха	ха
Арматуш	/	2,6	/	540,4	543	/	/	/	1,25	/
Балдовенци	/	/	/	1095	1095	/	/	/	2,5	/
Билјаник	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Брник	/	/	13.6	1484,4	1498	/	/	/	0,5	/
Будимирци	/	13.2	/	4035,8	4049	/	/	/	5,2	/
Бач	/	37,3	/	1749,7	1787	0,3	/	4	1,2	0,15
Брод	/	15,4	/	2024,6	2040	/	/	1	3,2	/
Велесело	/	/	2,5	662,5	665	/	/	/	/	/
Врањевци	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Гнеотино	/	11,5	/	1687,5	1699	/	/	/	3,1	/
Гнилеж	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Горно Агларци	/	40	/	830	870	/	/	0,7	2,7	/
Грумази	/	/	2,9	877,1	880	/	/	/	1,75	/
Гермијан	/	37	/	1620	1657	0,04	/	1	3,5	0,27
Градешница	/	21,7	/	8364,3	8386	/	/	/	1,5	/
Груништа	/	/	/	1819	1819	/	/	/	0,3	/
Далбеговци	/	22,5	/	529,5	552	/	/	0,5	1,75	/
Долно Агларци	/	20	/	307	327	/	/	1	1,6	/
Долно Орехово	/	13,8	/	1984,2	1998	/	/	/	1,9	/
Добровени	/	9,5	/	1525,5	1535	/	/	/	2	/
Живојно	/	29,5	/	2951,5	2981	0,03	/	/	3,5	/
Зовиќ 1	/	13,3	/	1946,7	1960	/	/	/	2,1	/
Зовиќ 2	/	/	/	259	259	/	/	/	/	/
Ивени	/	/	/	2509	2509	/	/	/	/	/
Маково	/	29,5	/	2615,6	2645	/	/	/	3,5	
Мегленци	/	5,7	/	827,3	833	/	/	/	1,6	/
Новаци	114	/	/	1075	1189	0,42	0,42	0,16	6	0,675
Ново Село	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

Орле	/	2,5	/	970,5	973	/	/	/	0,7	/
Паралово	/	/	2,8	888,2	891	/	/	/	2,45	/
Петалино	/	/	/	774	774	/	/	/	/	/
Полог	/	/	/	1147	1147	/	/	/	/	/
Рапеш	/	20	/	2222	2242	/	/	/	2,8	/
Рибарци	/	10,4	/	678,6	689	/	/	/	1,55	/
Совиќ	/	/	/	1623	1623	/	/	/	/	/
Скочивир	/	25	/	8999	9024	/	/	/	1,7	/
Сливица	/	/	/	1188	1188	/	/	/	/	/
Старавина	/	31	/	5966	5997	0,03	/	/	0,7	/
Суводол	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
Тепавци	/	10,8	/	1233,2	1244	/	/	/	1,4	/

Извор: Катастар и проценка на општина

Информациите наведени во табелата погоре, се извлечени од Катастар на Република Северна Македонија, а според проценка на стручните служби на општина Новаци. Наведените површини во точки 1.1; 1.2 и 1.3, изразени во хектари се површините на градежно земјиште, без атарот на населеното место, додека во точка 1.4 наведена е површината на неурбанизирано земјиште.

3. Трендови и проекции на население

На следната табела е прикажано населението во општина Новаци според пописот направен во 2002 година, како и проекција на населението во изминатите 4 години, според Државниот завод за статистика на Република Северна Македонија.

Табела 9: Население во општина Новаци по години

Новаци	**2002**	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Вкупно	3549	3 169	3 138	3 105	3 069

Извор: Државен завод за статистика

Бројот на население според домувањето по населени места, е даден во следната табела. Забелешка: Опслужено домување е домувањето каде населението има целосна понуда на водоводна мрежа, канализациона мрежа, напојување со електрична енергија и изградена патна инфраструктура. Недоволно опслужено домување е домување каде населението има нецелосна понуда на горенаведените услуги, додека пак нерегуларно домување е домувањето каде населението има помалку од 10% од горенаведените услуги.

Табела 10: Број на население по населени места според попис 2002 година и тип на домување

Населени места	Население			
	Население – Опслужено домување	Население – Недоволно опслужено домување	Население – Нерегуларно домување	Вкупно население
Арматуш	/	41	/	41
Балдовенци	/	/	/	0
Билјаник	/	/	/	0
Брник	/	/	2	2
Будимирци	/	/	30	30
Бач	/	172	/	172
Брод	/	57	/	57
Велесело	/	/	4	4
Врањевци	/	/	/	0
Гнеотино	/	32	/	32
Гнилеж	/	/	/	0
Горно Агларци	/	185	/	185
Грумази	/	/	15	15
Гермијан	/	257	/	257
Градешница	/	89	/	89
Груништа	/	/	3	3
Далбеговци	/	178	/	178
Долно Агларци	/	167	/	167
Долно Орехово	/	45	/	45
Добромири	/	345	/	345
Добровени	/	18	/	18
Живојно	/	214	/	214
Зовиќ 1	/	31	/	31
Зовиќ 2	/	/	/	0
Ивени	/	/	5	5
Маково	/	71	/	71
Мегленци	/	20	/	20
Новаци	1283	/	/	1283
Ново Село	/	/	/	0
Орле	/	/	16	16
Паралово	/	/	/	0
Петалино	/	/	/	0
Полог	/	/	/	0
Рапеш	/	46	/	46
Рибарци	/	130	/	130
Совиќ	/	/	/	0
Скочивир	/	30	/	30
Сливица	/	/	3	3
Старавина	/	23	/	23
Суводол	/	/	/	0
Тепавци	/	25	/	25

Извор: Државен завод за статистика и проценки на општина Новаци

Бројот на население во табелата погоре е според Пописот во 2002 година. Имајќи во предвид дека бројот на населението во општина Новаци од 2002 до денес, константно опаѓа, односно е намален за 13,5%, голем дел од овие населени места се веќе иселени и во нив не живее нити еден човек. Исто така имаме и населени места кои денес бројат по 2-3 жители, некои кои имаат 5-10 жители итн. Ова особено се однесува на Мариовскиот дел на општината каде бројот на жители константно опаѓа. Мариовскиот дел го сочинуваат следниве населени места: Арматуш, Будимирци, Брник, Мегленци, Орле, Долно Орехово, Маково, Рапеш, Зовиќ 1, Зовиќ 2, Ивени, Паралово, Полог, Петалино, Градешница, Грумази, Груништа, Старавина и Суводол.

Покрај Мариовскиот дел, населени места кои во овој момент се иселени или имаат под 5 жители се: Балдовенци, Билјаник, Велесело, Врањевци, Гнилеж, Добровени, Ново Село, Совиќ и Сливица.

4. Економија

Во општина Новаци во 2018 година имало вкупно 83 активни деловни субјекти, од кои 64 биле микро, 18 мали и 1 средно претпријатие. Бројот на активни деловни субјекти од 2015 до 2018 година, во глобала е речиси ист, со мала варијација од ± 3 до 4 претпријатија, што може да се види од следната табела.

Табела 11: Активни деловни субјекти по големина, по општини, по години, состојба 31 Декември.

Новаци	2015	2016	2017	2018	Промена 2015-2018
Вкупно	83	87	86	83	0
Микро	65	65	69	64	-1
Мали	17	21	16	18	+1
Средни	1	1	1	1	0
Големи	/	/	/	/	/

Извор: Државен завод за статистика

Графикон бр. 1: Структура на активни субјекти по сектори за 2018 година

Извор: Пресметка на авторот врз основа на податоци од ДЗС

Од графиконот се гледа дека најголемиот број на активни субјекти, претпријатија се од областа на земјоделието, дури 55%. Следно, 29% се од областа на услуги, 9% од претпријатијата се од областа на не пазарни услуги, 6% од областа на индустрија, а најмал број на претпријатија се од областа на градежништвото.

Табела 12: Број на активни субјекти според бројот на вработени, по региони, по години, состојба 31 Декември

Пелагониски регион	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Вкупно	8071	8061	8064	8118
0 вработени или без податок	560	623	613	679
1 – 9	6857	6772	6779	6761
10 – 49	500	511	515	515
50 – 249	129	130	131	140
250+	25	25	26	23

Извор: Државен завод за статистика

Од табелата погоре која се однесува Пелагонискиот регион, со оглед на тоа што Државниот завод за статистика нема вакви податоци селектирани по општини, гледаме дека вкупниот број на претпријатија во овој регион е во благ пораст во 2018

година, споредбено со 2015 година, со тоа што се намалил само бројот на претпријатија кои имаат од 1 – 9 вработени.

На следнава табела, можеме да го видеме бројот на претпријатија според секторите на дејност.

Табела 13: Активни деловни субјекти по сектори на дејност според НКД Рев. 2, по општини, по години, состојба 31 Декември

	2015	**2016**	**2017**	**2018**	**Промена 2015-2018**
Вкупно	83	87	86	83	0
А Земјоделство, шумарство и рибарство	49	50	47	46	-3
Б Рударство и вадење на камен	/	/	/	/	/
В Преработувачка индустрија	5	5	5	5	0
Г Снабдување со ел. енергија, гас, пареа и климатизација	/	/	/	/	/
Д Снабдување со вода; отстранување на отпадни води; управување со отпад; санација на околината	1	1	1	1	0
Ѓ Градежништво	1	/	1	1	0
Е Трговија на големо и на мало; поправка на моторни возила и моторцикли	10	10	13	12	+2
Ж Транспорт и складирање	4	3	3	3	-1
З Објекти за сместување и сервисни дејности со храна	4	4	3	3	-1
Ѕ Информации и комуникации	/	/	/	/	/
И Финансиски дејности и дејности на осигурување	/	/	/	/	/
Ј Дејности во врска со недвижен имот	/	/	/	/	/
К Стручни, научни и технички дејности	/	1	1	1	+1
Л Административни и помошни услужни дејности	/	/	/	/	/
Љ Јавна управа и одбрана; задолжително социјално осигурување	1	1	1	1	0
М Образование	1	1	1	1	0
Н Дејности на здравствена и социјална заштита	3	3	3	2	-1
Њ Уметност, забава и рекреација	2	3	2	2	0
О Други услужни дејности	2	5	5	5	+3

	2015	2016	2017	2018	Промена 2015-2018
П Дејности на домаќинствата како работодавачи	/	/	/	/	/
Р Дејности на екстратериторијални организации и тела	/	/	/	/	/

Извор: Државен завод за статистика

Според табелата, најголемиот број на деловни субјекти на територијата на општина Новаци се од областа на Земјоделство, шумарство и рибарство, со оглед на тоа што општина Новаци се наоѓа на територија на најголемата житница во државата, Пелагонија, е сосема очекувано. Бројот на овие деловни субјекти не варира премногу во изминатите 4 години, се намалил за само 3 претпријатија. Всушност, бројот на деловни субјекти во сите области и скоро да не се менува, варира за ± 3 претпријатија.

Табела 14: Деловни субјекти во приватна сопственост регистрирани во општина Новаци со повеќе од 10 вработени, по дејност и број на вработени за 2019 година.

Дејност	Назив на субјект	Место	Број на вработени
Ископ на минерални суровини и сепарирање на ископаниот материјал (песок и чакал)	Стентон	Брод	30
Агробизнис – Земјоделско производство на нивски култури	ЗИК Пелагонија	Новаци	40
Производство на минерална вода и CO2	Гермина	Гермијан	15

Извор: општина Новаци

Покрај споменатите приватни деловни субјекти кои се на територијата на општина Новаци, за равојот на економијата на општината од особено значење е Рударско Енергетскиот Комбинат Битола, кој претставува најголем производствен енергетски капацитет во Република Северна Македонија. Овој комбинат задоволува повеќе од 60% од потребите на електрична енергија во државата. Основна дејност на комбинатот е производство, пренос и дистрибуција на електрична енергија. Во комбинатот работат околу 3200 работници од разни профили и се произведуваат околу 4,2 гигават часови електрина енергија. Термоелектраната Битола има 3 блока со инсталирана снага од 3 x 210 MW. Освен РЕК Битола, како значаен деловен

субјект, на територијата на општина Новаци се наоѓа и фабриката за опрема и делови ФОД ДООЕЛ – Новаци, основана 1997 година.

4.1 Локална патна инфраструктура и домување

Локалната патна инфраструктура во општина Новаци, како еден од основните услови за развој на самата општина, е во постојано подобрување во изминатите години, и ќе продолжи да се подобрува и во иднина. Во 2014 година со асфалт и коцка биле покриени 38 км локални патишта, додека во 2018 со асфалт и коцка биле покриени 58 км од локалните патишта, што претставува зголемување за 20 км. Податоците се прикажани на следната табела.

Табела 15: Локална патна мрежа, по општини, по години

Новаци Локални патишта (км)	**2015**	**2016**	**2017**	**2018**
Вкупно	159	205	196	196
Асфалт и коцка	38	58	58	58
Макадам	9	9	/	/
Земјени	88	138	138	138
Непробиени	24	/	/	/

Извор: Државен завод за статистика

Табела 16: Вид на живеалиште, број и површина на станови, број на индивиду-ални домаќинства, и просечна површина по член на индивидуално домаќинство.

Општина	Вкупен број на живеалишта	Вкупен број на живеалишта	Вкупна подна површина м²	Подна површина на живеалишта зафатени од индивидуални домаќинства	Број на индивидуални домаќинства во живеалиштата	Број на членови на издивидуални домаќинства	Просечна подна површина (од живеалишта зафатени од индивидуални домаќинства) од член на домаќинството
Новаци	1723	1723	115218	77796	1124	3548	21.9

Извор: Државен завод за статистика

4.2 Земјоделство

Приходите и добросостојбата на голем дел од населението на општина Новаци директно зависат од секторот земјоделие. Имајќи во предвид дека општина Новаци е рурална општина и се наоѓа на територија на најголемата рамница во Република Северна Македонија, Пелагонија, каде специфичните климатски услови и поволната хидрографска мрежа се основни предуслови за развој на земјоделството, огромен дел од населението се занимава со земјоделство. Официјалните бројки покажуваат дека земјоделието овозможува вработување на 36% од вкупното работоспособно население во државата. Но сепак, реалната бројка е многу повисока бидејќи најчесто земјоделските активности се одвиваат на мали семејни фарми, а главен вид на вработување во овие земјоделски домаќинства е неформалното семејно вработување.

Општина Новаци располага со 22 905 хектари обработлива површина. Исто така, општината има 28 952 хектари пасишта и 17 000 хектари шуми. Од житните растенија, застапени се пченица, јачмен, рж, пченка.

Табела 17: Земјоделски површини по категории на користење по општини според НТЕС 2005

Општина Новаци	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Земјоделска површина	10828	10828	11226	11626	11647	11673	11645	11660
Вкупно обработлива површина	7824	7824	8222	8622	8643	8669	8641	8656
Ораници и бавчи	7074	7074	7479	7877	7897	7927	7896	7925
Овоштарници	3	3	3	2	2	2	2	2
Лозја	22	22	20	20	22	22	16	16
Ливади	725	723	720	723	722	718	727	713
Пасишта	2998	2998	2998	2998	2998	2998	2998	2998

Извор: Државен завод за статистика

Според табелата погоре, најголемиот дел од обработливата површина се користи за ораници и бавчи, додека најмалку за овоштарници.

Табела 18: Површини и производство на посеви по општини, според НТЕС 2005

Општина Новаци		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Пченица	Засеана површина во хектари	1095	1076	1627	1525	1522	1537	1566	1522
	Ожнеана површина во хектари	1095	1076	1627	1525	1522	1537	1566	1522
	Вкупно производство во тони	3948	3400	5377	6053	3391	6538	4686	4494
	Килограм по хектар	3605	3160	3305	3969	2228	4254	2992	2952
Рж	Засеана површина во хектари	3	3	8	2	2	2	/	3
	Ожнеана површина во хектари	3	3	8	2	2	2	/	3
	Вкупно производство во тони	6	6	24	5	4	6	/	7
	Килограм по хектар	2067	2133	3013	2300	1900	3000	/	2167
Јачмен	Засеана површина во хектари	625	625	885	874	862	835	834	853
	Ожнеана површина во хектари	625	625	885	874	862	835	834	853
	Вкупно производство во тони	2293	2022	3008	3556	1843	3484	2407	2512
	Килограм по хектар	3668	3236	3399	4069	2138	4172	2886	2945
Пченка	Засеана површина во хектари	146	135	142	209	246	257	231	214
	Ожнеана површина во хектари	146	135	142	209	243	257	231	214
	Вкупно производство во тони	541	433	577	1151	1233	1432	1149	1141
	Килограм по хектар	3708	3207	4062	5509	5076	5571	4976	5334
Тутун	Засеана површина во хектари	224	227	239	212	198	206	211	215
	Ожнеана површина во хектари	224	227	239	212	198	206	211	215
	Вкупно производство во тони	243	276	311	267	254	281	237	266
	Килограм по хектар	1084	1217	1303	1257	1283	1366	1122	1236
Сончоглед	Засеана површина во хектари	18	15	27	13	25	22	20	130
	Ожнеана површина во хектари	18	15	17	13	25	22	19	130
	Вкупно производство во тони	23	18	38	17	32	25	16	154
	Килограм по хектар	1260	1220	1410	1300	1296	1119	827	1182

Компири	Засеана површина во хектари	47	42	36	42	37	32	43	39
	Ожнеана површина во хектари	47	42	36	42	37	32	43	39
	Вкупно производство во тони	603	593	513	660	499	455	583	538
	Килограм по хектар	12830	14120	14239	15710	13495	14224	13551	13800
Кромид	Засеана површина во хектари	30	29	29	34	31	29	33	31
	Ожнеана површина во хектари	30	29	29	34	31	29	33	31
	Вкупно производство во тони	415	471	235	568	520	408	469	445
	Килограм по хектар	13847	16250	8096	16669	16759	14067	14205	14341
Лук	Засеана површина во хектари	4	4	3	3	3	3	3	2
	Ожнеана површина во хектари	4	4	3	3	3	3	3	2
	Вкупно производство во тони	30	31	30	29	30	26	25	17
	Килограм по хектар	7500	7850	10040	9700	9867	8667	8480	8615
Грав – Главен посев	Засеана површина во хектари	35	34	26	30	30	29	23	23
	Ожнеана површина во хектари	35	34	26	30	30	29	23	23
	Вкупно производство во тони	34	33	20	38	33	31	14	24
	Килограм по хектар	963	982	770	1277	1112	1065	600	1050
Грашок - зрно	Засеана површина во хектари	2	2	1	2	2	1	/	/
	Ожнеана површина во хектари	2	2	1	2	2	1	/	/
	Вкупно производство во тони	7	5	3	6	5	3	/	/
	Килограм по хектар	3350	2650	2700	2800	2720	2650	/	/
Зелка	Засеана површина во хектари	10	8	10	9	10	9	9	6
	Ожнеана површина во хектари	10	8	10	9	10	9	9	6
	Вкупно производство во тони	178	157	185	154	186	170	158	113
	Килограм по хектар	17800	19563	18532	17089	18620	18933	17500	18850
Домати	Засеана површина во хектари	36	42	37	43	36	43	40	34
	Ожнеана површина во хектари	36	42	37	43	36	43	40	34
	Вкупно производство во тони	401	512	434	586	449	506	449	323

Пиперки	Засеана површина во хектари	89	97	197	107	109	115	109	118
	Ожнеана површина во хектари	89	97	197	107	109	115	109	118
	Вкупно производство во тони	1162	1470	1705	1724	1626	1482	1358	1557
	Килограм по хектар	13052	15158	15938	16115	14917	12884	12455	13197
Краставици	Засеана површина во хектари	7	5	4	7	5	4	6	6
	Ожнеана површина во хектари	7	5	4	7	5	4	6	6
	Вкупно производство во тони	113	71	55	98	70	51	72	75
	Килограм по хектар	16200	14250	13800	14000	13950	12670	12000	12500
Бостан	Засеана површина во хектари	80	80	72	64	67	66	67	65
	Ожнеана површина во хектари	80	80	72	64	67	66	67	65
	Вкупно производство во тони	1774	1769	1526	1484	1474	1334	1402	1319
	Килограм по хектар	22169	22111	21190	23180	22000	20205	20924	20299
Луцерка	Засеана површина во хектари	146	143	143	141	141	139	145	145
	Ожнеана површина во хектари	146	143	143	141	141	139	145	145
	Вкупно производство во тони	870	730	711	811	735	735	692	740
	Килограм по хектар	5960	5106	4973	5750	5214	5291	4772	5102
Граор	Засеана површина во хектари	9	4	3	4	4	6	5	8
	Ожнеана површина во хектари	9	4	3	4	4	6	5	8
	Вкупно производство во тони	35	11	8	13	12	18	16	79
	Килограм по хектар	3904	2650	2567	3160	3000	3076	3100	9820

Извор: Државен завод за статистика

Култури кои се најмногу застапени според податоците во табелата се пченицата и јачменот, додека пак најпопуларни култури стануваат пченката и тутунот. Исто така, од табелата се гледа дека и посевот на сончоглед е драстично зголемен во 2018. Останатите култури се одгледуваат во исти или слични количини, со исклучок на грашокот во зрно, кој последните години не се одгледува.

Табела 19: Број на овошни стебла и производство на овошје по општини, според НТЕС 2005

Општина Новаци		2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Цреши	Вкупен број на стебла	219	219	214	218	215	234	211	200
	Број на родни стебла	206	215	199	213	213	221	202	200
	Вкупно производство во тони	8	3	8	7	10	2	0	5
	Килограм по стебло	36	13	42	33	46	11	1	25
Вишни	Вкупен број на стебла	212	161	158	178	178	203	169	163
	Број на родни стебла	208	160	148	150	178	181	160	163
	Вкупно производство во тони	4	1	3	4	4	2	0	3
	Килограм по стебло	20	7	20	26	22	9	1	18
Кајсии	Вкупен број на стебла	163	158	148	160	160	160	154	139
	Број на родни стебла	162	158	148	140	160	158	151	139
	Вкупно производство во тони	5	2	4	4	3	1	0	3
	Килограм по стебло	31	10	26	31	20	7	3	22
Дуњи	Вкупен број на стебла	325	315	320	285	285	320	325	317
	Број на родни стебла	320	305	300	285	285	300	283	317
	Вкупно производство во тони	9	7	8	6	9	4	1	8
	Килограм по стебло	28	24	26	23	31	13	2	25
Јаболка	Вкупен број на стебла	2520	2471	2553	2460	2475	2475	2331	2273
	Број на родни стебла	2495	2451	2445	2460	2460	2455	2319	2263
	Вкупно производство во тони	57	44	61	54	73	45	1	62
	Килограм по стебло	23	18	25	22	30	19	0	28
Круши	Вкупен број на стебла	945	865	805	890	895	790	705	636
	Број на родни стебла	945	865	805	810	890	790	705	636
	Вкупно производство во тони	20	13	19	18	23	13	1	15
	Килограм по стебло	21	16	24	23	25	16	1	24

Сливи	Вкупен број на стебла	8305	8175	8265	8145	8200	8320	8375	8400
	Број на родни стебла	8085	7935	7925	8075	8105	8180	8120	8360
	Вкупно производство во тони	322	254	334	332	350	277	17	320
	Килограм по стебло	40	32	42	41	43	34	2	38
Праски	Вкупен број на стебла	85	83	73	80	80	83	79	72
	Број на родни стебла	85	83	73	70	80	83	72	72
	Вкупно производство во тони	2	1	1	1	2	1	/	2
	Килограм по стебло	18	16	13	19	22	14	/	22
Ореви	Вкупен број на стебла	268	282	294	333	335	316	352	382
	Број на родни стебла	232	242	259	262	282	292	290	318
	Вкупно производство во тони	15	13	15	14	17	13	1	14
	Килограм по стебло	63	55	60	54	60	46	8	44

Извор: Државен завод за статистика

5. Услуги, средства и одржување

Општина Новаци географски е поделена на два дела, и тоа рамничарски дел, кој се наоѓа на територија на Пелагонија, и ридско планински дел кој е наречен Мариово.

Во рамничарскиот дел спаѓаат следните населени места: Билјаник, Бач, Брод, Бач, Брод, Гнеотино, Гнилеж, Горно Агларци, Гермијан, Далбеговци, Долно Агларци, Добромири, Добровени, Живојно, Новаци, Рибарци, Скочивир.

Ридско – планински населени места се: Арматуш, Балдовенци, Брник, Будимирци, Велесело, Врањевци, Грумази, Груништа, Градешница, Долно Орехово, Зовиќ 1, Зовиќ 2, Ивени, Маково, Мегленци, Ново Село, Орле, Паралово, Петалино, Полог, Рапеш, Совиќ, Сливица, Старавина, Суводол, Тепавци.

Во рамничарскиот дел на општината, најголемиот дел од населените места се покриени со комунални услуги. Меѓутоа, освен во центарот на општината, село Новаци, никаде на друго место нема комунална услуга за канализација. Исто така, во јужниот дел на општината, односно населените места Брод, Бач, Живојно, Скочивир и Добровени, нема комунални услуги за јавна чистота. Во однос на патната инфраструктура, водоводни мрежи и снабдување со електрична енергија, речиси сите населени места во рамничарскиот дел се во солидна состојба.

Ридско – планинските населени места пак, оние кои што сеуште имаат жители, имаат добра патна инфраструктура, сите се снабдени со електрична енергија и дел од нив имаат локална водоводна мрежа. Комунални услуги за јавна чистота сеуште нема во овие населени места, но со оглед на тоа што бројот на населението од пописот 2002 до денес е драстично опаднат, а и ќе се намалува и во иднина, сметаме дека таа услуга не е приоритет во овие населени места, но со зајакнување на капацитетите на комуналното претпријатие, повремено по потреба ќе се извршуваат и овие услуги.

Населените места: Балдовенци, Билјаник, Брник, Велесело, Врањевци, Гнилеж, Груништа, Зовиќ 2, Ивени, Ново Село, Паралово, Петалино, Полог, Совиќ, Сливица и Суводол се веќе иселени или имаат 2 – 3 жители, поради што воопшто нема да бидат предмет на разгледување во оваа урбана ревизија.

Во табелата Список на инфраструктура и програмирање на услуги (СИПУ), во делот резултати е следната состојба:

- Густина и домување во општина Новаци е со просечна оценка 1,17, што е и реална состојба, со оглед на тоа што општината има огромна територија, а многу малку население, особено во Мариовскиот дел на општината

- Состојбата со патиштата во општината, и покрај тоа што просечната оценка според СИПУ табелата е 1,76, е сосем солидна. Добар дел од локалните патни правци во населените места се асфалтирани. Ниската оценка во СИПУ табелата се должи на малиот број на население во општината.

- Во делот Еколошки и санитарни услуги, нити едно населено место во општината, со исклучок на центарот Новаци, немаат канализациона мрежа, дел од рамничарските населени места имаат услуги поврзани со јавна чистота, а сите населени места се покриени со електрична енергија и имаат водоводни мрежи, од градскиот водовод или локални водоводи.

Конечните резултати врз основа на Списокот на услуги и програмирање на услуги се дадени во следната табела од каде може да се забележи голема разлика помеѓу рамничарските населени места од ридско планинските населени места во поглед на пристап до суперструктурни објекти и еколошко санитарни услуги. Населението во ридско планинските населени места, односно Мариовскиот дел на општината, е во константно опаѓање. Некои од селата се веќе иселени, а има и села кои имаат по 10-тина жители, а според трендот на иселување, во наредни 5 години постои реална

можност овие населени места или целосно да се иселат или бројот на жители драстично да опадне. Сепак, општината се труди да го заживее овој регион, со бројни проекти и напори да се развие руралниот туризам, за што Мариово има огромни капацитети.

Табела 20 : СИПУ табела

	Населени места																									
1. Попис	Арматуш	Будимирци	Бач	Брод	Гнеотино	Горно Агларци	Грумази	Гермијан	Градешница	Далбеговци	Долно Агларци	Долно Орехово	Добромири	Добровени	Живојно	Зовиќ 1	Маково	Мегленци	Новаци	Орле	Рапеш	Рибарци	Скочивир	Старавина	Тепавци	Вкупно
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26
Население	41	30	160	57	32	185	15	257	89	178	167	45	345	18	214	31	71	20	1283	16	46	130	30	23	25	3508
Зафатеност на земјиштето во ха	543	4049	1987	2040	1699	870	880	1657	8386	552	327	1998	1161	1535	2981	1960	2645	833	1189	973	2242	689	9024	5997	1244	57461
Пристап до инфраструктура	**0.50**	**0.40**	**0.43**	**0.63**	**0.63**	**0.77**	**0.20**	**0.60**	**0.53**	**0.77**	**0.77**	**0.50**	**0.80**	**0.33**	**0.47**	**0.50**	**0.47**	**0.33**	**0.90**	**0.33**	**0.50**	**0.77**	**0.40**	**0.50**	**0.43**	0.396078
Локални патишта	0.8	0.5	0.3	0.9	0.9	0.9	0.2	0.6	0.8	0.9	0.9	0.7	0.9	0.5	0.4	0.7	0.7	0.5	0.9	0.4	0.7	0.9	0.4	0.7	0.7	0.494118
Водоснабдување и електрична енергија	0.7	0.7	1	1	1	1	0.4	1	0.8	1	1	0.8	1	0.5	1	0.8	0.7	0.5	1	0.6	0.8	1	0.8	0.8	0.6	0.602941
Еколошки санитарни услуги	0	0	0	0	0	0.4	0	0.2	0	0.4	0.4	0	0.5	0	0	0	0	0	0.8	0	0	0.4	0	0	0	0.091176
Пристап до суперструктурни објекти	**0**	**0**	**0.25**	**0**	**0**	**0.125**	**0**	**0.25**	**0**	**0.25**	**0.125**	**0**	**0.375**	**0**	**0.125**	**0**	**0.125**	**0**	**0.875**	**0**	**0.125**	**0.125**	**0**	**0**	**0**	**0.080882**
Основно образование	0	0	1	0	0	1	0	1	0	1	0	0	1	0	1	0	0	0	1	0	1	1	0	0	0	0.264706
Средно образование	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Детски градинки	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0.02941
Здравство	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0.08824
Трговски објекти	0	0		0	0	0	0	1	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0.147059
Спортски и младински активности	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0.05882
Култура и рекреација	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0.02941
Јавна администрација	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0.02941
2. Показатели																										
Густина и домување	0.076	0.01	0.08	0.03	0.019	0.21	0.017	0.155	0.011	0.322	0.511	0.023	0.297	0.012	0.072	0.016	0.027	0.024	1.079	0.02	0.021	0.189	0.003	0.004	0.02	3.2406
Патишта	32.8	15	48	51.3	28.8	166.5	3	154.2	71.2	160.2	150.3	31.5	310.5	9	85.6	21.7	49.7	10	1154.7	6.4	32.2	117	12	16.1	17.5	2755.2
Еколошки санитарни услуги	0	0	0	0	0	74	0	51.4	0	71.2	66.8	0	172.5	0	0	0	0	0	1026.4	0	0	52	0	0	0	1514.3

Објекти	0.24	0.00	64.50	0.00	0.00	23.13	0.00	64.25	0.00	44.50	20.88	0.00	129.38	0.00	53.50	0.00	8.88	0.00	1122.63	0.00	5.75	16.25	0.00	0.00	0.00	15079.24
3. Резултати																										
Густина и домување	1	1	1	1	1	3	1	2	1	3	4	1	3	1	1	1	1	1	5	1	1	2	1	1	1	1.176471
Патишта	2	1	2	3	2	4	1	4	3	4	4	2	5	1	2	2	2	1	5	1	2	4	1	1	1	1.764706
Еколошки санитарни услуги	1	1	1	1	1	3	1	3	1	3	3	1	4	1	1	1	1	1	5	1	1	3	1	1	1	1.235294
Објекти	1	1	2	1	1	2	1	3	1	2	2	1	4	1	2	1	1	1	5	1	1	1	1	1	1	1.147059
Краен резултат	5	4	6	6	5	12	4	12	6	12	13	5	16	4	6	5	5	4	20	4	5	10	4	4	4	

Методолошко објаснување:

- Бројот на население е според последниот попис во 2002 година
- Површината на населените места е изразена во хектари и го опфаќа градежното земјиште на населеното место заедно со атарот
- Во делот за пристап до инфраструктура, предмет на евалуација се 3 категории на комунална инфраструктура како што е дадено во табелата, така што за секоја категорија дадени се од оценки од 0 до 1 (во зависност од тоа колку проценти секоја категорија е застапена во населеното место, односно пример ако категоријата е застапена со 20%, дадена е оценка 0,2).
- Во делот пристап до суперструктурни, предмет на разгледување се 8 категории и истите се оценуваат со 0 или 1, каде 0 значи дека категоријата во населеното место воопшто не е застапена, или 1 ако таа категорија ја има во населеното место.
- Во показатели, имаме 4 категории кои се добиваат на следниот начин:
    - Категоријата густина и домување се добива со делење на бројот на население со зафатеноста на земјиштето во хектари на населеното место
    - Категоријата патишта се добива со множење на бројот на население со коефициентот од локални патишта во делот Пристап до инфраструктура
    - Категоријата еколошки и санитарни услуги се добива со множење на бројот на население со коефициентот од еколошки санитарни услуги во делот Пристап до инфраструктура
    - Категоријата објекти се добива со множење на бројот на население со коефициентите од Пристап до суперструктурни објекти
- Резултатите во СИПУ табелата се добиени на начин што подкатегориите Густина на домување, Патишта, Еколошки санитарни услуги и Објекти се бодувани со бодови од 1 (најниско) до 5 (Највисоко), и тоа:

За густина и домување според показателите:

Од 0.001 до 0.1 = 1
Од 0.1 до 0.2 = 2
Од 0.2 до 0.5 = 3
Од 0.5 до 1 = 4
Од 1 до 1.5 = 5

За патишта, еколошки санитарни услуги и објекти:

Од 0 до 20 = 1

Од 20 до 50 = 2
Од 50 до 100 = 3
Од 100 до 300 = 4
Од 300 до ..... = 5

Табела 21: Рангирање на населените места по приоритет од крајните резултати од СИПУ табелата

Ред. Бр.	Населено место	Конечен резултат
1.	Мегленци	4
2.	Будимирци	4
3.	Грумази	4
4.	Старавина	4
5.	Орле	4
6.	Скочивир	4
7.	Добровени	4
8.	Тепавци	4
9.	Долно Орехово	5
10.	Зовиќ 1	5
11.	Арматуш	5
12.	Рапеш	5
13.	Маково	5
14.	Гнеотино	5
15.	Градешница	6
16.	Брод	6
17.	Бач	6
18.	Живојно	6
19.	Рибарци	10
20.	Гермијан	12
21.	Горно Агларци	12
22.	Далбеговци	12
23.	Долно Агларци	13
24.	Добромири	16
25.	Новаци	20

Според СИПУ табелата, основен недостаток во населените места во општина Новаци се еколошко санитарните услуги. Поради тоа што општината веќе има изготвено проекти за изработка на канализациони мрежи во неколку населени места и се чека одобрување на средства од Министерство за транспорт и врски за почеток на изградба на истите, одлучено е овие средства од грантот да се искористат за проекти од областа на јавна чистота, односно управување со отпад, со цел решавање на еден од најголемите проблеми со кои Новаци се соочува во моментот.

Од табелата погоре, може да се види како се рангирани по приоритет населените места во општина Новаци. Меѓутоа, населените места кои се во Мариовскиот дел на општината: Мегленци, Будимирци, Грумази, Старавина, Орле, Долно Орехово, Зовиќ 1, Арматуш, Маково и Рапеш, нема да бидат објект на анализа од причина што како што наведовме и претходно во апликацијата, и покрај тоа што според пописот 2002 година, имаме одредени бројки на население во овие села, сепак, најголемото иселување во периодот од 2002 до денес е токму од Мариовскиот дел на општината и тие бројки во моментов се намалени, а старосната граница на населението е многу висока. Исклучок на ова е населеното место Градешница, кое и денес има солиден број на активни жители. Исто така, имаме и население кое по лична карта се води на општина Новаци, односно се водат како жители во овие населени места, но живеат во Битола. Според проценките на општината, сметаме дека во наредни 5 години населението во овој крај драстично ќе се намали или исели, поради што воведување на услуги од областа на јавна чистота, односно управување со отпад во овие населени места, во моментот ги надминува капацитетите на општината и не е приоритет. Ова не значи дека овие услуги нема да се обезбедат за Мариовскиот дел на општина Новаци доколку се зајакнат капацитетите на општината, односно ЈКП на општината и се јави потреба за тоа.

Покрај овие населени места, објект на анализа нема да бидат и населените места Тепавци, Гнеотино и Добровени затоа што во моментот во овие населени места има 10-20 жители, старосната граница на населението е исто така висока и според проценките на општината во наредни 5 години постои реална можност и овие населени места да останат без жители. Исто како и за Мариово, и за овие населени места со зајакнување на капацитетите на општината, доколку се појави потреба за услуги од областа на јавна чистота, истите ќе бидат обезбедени.

Според СИПУ табелата, со исклучување на гореспоменатите населени места, предмет на анализа ќе бидат следниве села: Брод, Живојно, Бач и Градешница.

Селото Брод се наоѓа во источниот дел на Пелагонија, на бреговите на Црна Река, југоисточно од Битола. Соседни села на Брод се: Бач, Живојно и Гермијан. Селото има целосна услуга на електрична енергија и водоводна мрежа. Канализациона мрежа и услуги од областа на јавна чистота нема. Локалните патишта се во солидна состојба и добар дел се асфалтирани. Најголемиот проблем е појавата на диви депонии.

Селото Бач се наоѓа на главниот пат што води од Битола за Старавина преку Кременица. Од Битола е оддалечено околу 25 километри. Соседни села се: Гермијан, Живојно, Добровени и Брод. Канализациона мрежа во ова населено место нема. Има целосна услуга на електрична енергија и водоводна мрежа. Патната инфраструктура

е солидна, добар дел од најкористените локални патишта се асфалтирани. Услуги од областа на јавна чистота нема во ова населено место и исто како и село Брод, и во ова населено место најголемиот проблем е појавата на диви депонии.

Селото Живојно се наоѓа во југоисточниот дел на општина Новаци. Соседни села се Скочивир, Добровени, Бач и Гермијан. Од страна на комунални услуги, во ова населено место нема канализациона мрежа и услуги од областа на јавна чистота. Патната инфраструктура е солидна, локалните патишта во добар дел се асфалтирани. Снабдувањето со електрична енергија и вода е обезбедено и без проблеми. Појавата на диви депонии е исто така голем проблем во ова населено место.

Село Градешница се наоѓа на крајниот источен дел на општина Новаци. Патната инфраструктура во Градешница е одлична, 80% од локалните патишта во населеното место се асфалтирани. Населеното место е снабдено со електрична енергија, и исто така со локална водоводна мрежа (ова село се снабдува со вода од доводниот цевковод 5-те чешми кој скоро беше реконструиран). Канализациона мрежа за фекалии нема, а нема ни услуги од областа на јавна чистота. Основен проблем е појавата на диви депонии кои покрај тоа што штетно влијаат на здравјето на населението, ја загадуваат и река Градешка, која тече низ Градешница.

Според барањата на жителите од населените места кои се предмет на анализа, може да се види дека во секое едно од нив се бара подобрување на јавната чистота или воведување на комунални услуги за собирање на смет, со оглед на тоа што секое од овие населени места се соочува со бројни проблеми предизвикани од создавање на диви депонии. Дивите депонии и несовесното фрлање на комунален отпад доведува до целосни нарушувања на еколошката рамнотежа. Отпадот од дивите депонии претставува причина за еколошки проблеми, како загадување на воздухот, контаминација на почвата и на подземните води. Ова е уште една причина поради која општината реши да ги искористи средствата од грантот во финансирање на проекти од областа на јавната чистота.

5.1 Општински средства

Табела 22: Општински и регионални средства

Опис	Големина	Датум на купување/изградба	Сегашна вредност
Уредено земјиште во км²	4.53	/	/
Општинска зграда	920	Доградба извршена 2013 година	10.000.000,00
Училишни објекти	10500		
Училишни спортски сали	780		
Неуредено земјиште во м²			
Инфраструктура во км			
Примарна патна мрежа	90	/	
Секундарна патна мрежа	196	/	

Извор: општина Новаци

5.2 Работи за одржување

Секоја година општина Новаци врши одржување на следните работи кои се прикажани во табелата подолу. Секоја година, во буџетот на општината се планираат средства претежно за одржување и изградба на локални патишта и последните години и за одржување на општинската зграда.

Табела 23: Потрошени средства за одржување

Ред. бр.	Опис	2016	2017	2018	2019	Локација	Начин на извршување
1	424320 – Одржување на локални патишта	299.248,00	480.959,00	2.062.593,00	1.186.047,00	Територија на општина Новаци	Буџет на општина Новаци
2	424390 – Одржување на општинска зграда	/	/	51.334,00	170.320,00	Територија на општина Новаци	Буџет на општина Новаци

Извор: општина Новаци

6. Недостатоци и потреби

Главни недостатоци и потреби кои се идентификувани за време на анализата и спроведувањето на Списокот на инфраструктура и програмирање на услуги (СИПУ) се:

- Еколошки и санитарни услуги – канализациона инфраструктура. Во овој дел, детектирани се следниве недостатоци, односно потребно е:
    - Изградба на канализациони мрежи за фекална канализација во речиси сите населени места, како што е во село Новаци. Со оглед на тоа што имаме многу населени места кои имаат многу мал број на жители или тенденција на иселување, потребно е да се изградат канализациони мрежи само во оние села кои што се функционални и со поголем број на жители.
    - Доизградба на атмосферски канализации во населените места Новаци, горно Агларци, долно Агларци и Далбеговци
    - Воведување на комунални услуги – управување со смет во населените места: Брод, Бач, Живојно и Градешница како што има во Новаци, Добромири, горно Агларци, долно Агларци, Далбеговци, Рибарци и Гермијан. Исто така, подобрување на комуналните услуги во населените места каде што ги има, со оглед на тоа што општина Новаци како еден од главните проблеми кои ги има, а директно влијае на здравјето на населението, е токму несоодветното третирање на отпадот, неконтролирано фрлање на истиот и појава на диви депонии.
- Според СИПУ табелата, исто така потребно е да се интервенира и во патната инфраструктура и тоа:
    - Асфалтирање на локални улици во 11 населени места во општината
    - Тампонирање на полските патишта за полесен пристап на земјоделците до своите ниви
- Во делот суперструктурни објекти, потребно е:
    - Реконструкција на подрачно училиште во с.Рибарци
    - Реконструкција на подрачно училиште во с.Живојно
    - Реконструкција на подрачно училиште во с.Добромири

7. Проекти за урбан развој, завршени, во тек и идни проекти

Општина Новаци е рурална општина, географски поделена на два микро региони: рамничарски дел кој се наоѓа на територија на најголемата житница, Пелагонија и ридско планински дел наречен Мариово. Рамничарскиот дел на општината е најразвиен дел, со оглед на тоа што земјоделието е главна стопанска гранка во општината, а условите за развој на земјоделието се идеални во рамничарскиот дел, инфраструктурно е изграден многу повеќе во однос на ридско планинскиот дел и е поврзан со регионални патишта во сите правци.

Општината сеуште нема изработено урбанистички планови, но е во план да започне со таа активност во скоро време. Од планска документација, општината има изработено општи акти за 13 населени места, кои ги опфаќаат поголемите и погусто населените места.

Табела 24: Завршени, тековни и планирани проекти

Завршени проекти					
	Опис	Година	Локација	Износ	Финансирање
Патна инфраструктура	Изградба на улици бехатон	2015; 2018; 2019	Градешница	4.000.000,00	Биро за регионален развој
	Изградба на локален пат	2019	Тепавци	18.000.000,00	АФПЗРР
	Изградба на локален пат	2019	Раскрсница Старавина – Будимирци – Манастир Св. Атанасиј	3.300.000,00	АФПЗРР
Комунална инфраструктура	Изградба на порој	2015	Долно Агларци	3.000.000,00	Пелагониски Плански регион, АФПЗРР
	Изградба на порој (две фази)	2018; 2019	Гермијан	35.000.000,00	Светска Банка
	Атмосферска канализација	2015; 2016; 2018	Далбеговци	1.500.000,00	Министерство за Животна средина – фосилни горива
	Атмосферска канализација	2015; 2016; 2018	Долно Агларци	1.200.000,00	Министерство за Животна средина – фосилни горива
	Атмосферска канализација	2015; 2016; 2018	Горно Агларци	1.400.000,00	Министерство за Животна средина – фосилни горива
	Реконструкција на локален водовод 5-те чешми	2019	Мариово	2.000.000,00	Министерство за Животна средина – фосилни горива
Образование	Реновирање на сала во подрачно	2019	Бач	3.800.000,00	Бугарска Амбасада

	училиште				
	Опремување на градинка	2016	Новаци	6.000.000,00	Министерство за труд и социјала
Проекти во тек					
Комунална инфраструктура	Систем за наводнување Стрежево	/	Општина Новаци		Влада на РСМ
	Реконструкција на канализациона мрежа	2020	Новаци	2.000.000,00	Општина Новаци
Планирани проекти					
Патна инфраструктура	Асфалтирање во населени места во о.Новаци	2020	11 населени места	11.000.000,00	Општина Новаци; ЈПДП
	Тампонирање на полски патишта	2020	10 населени места	6.000.000,00	Општина Новаци
Комунална инфраструктура	Атмосферска канализација	2020; 2021	Горно Агларци; Долно Агларци; Далбеговци; Новаци	4.500.000,00	АФПЗРР; Министерство за Животна средина – фосилни горива; Биро за регионален развој
	Канализациони мрежи	2020; 2021	Добромири, Бач, Рибарци	20.000.000,00	Проекти доставени до Министерство за транспорт и врски

Извор: Стручни служби на општина Новаци

8. Предложени проекти, избор и консултации

8.1 Преглед на процесот на консултации

Општина Новаци со изработка на документот Урбанистичка ревизија ќе има интегрирани податоци во многу области и тоа: животна средина, пристап до инфраструктура, комунална инфраструктура и друго. Со алатката урбана ревизија, општината ќе се здобие со податоци за целата територија и состојбите кои се случуваат на терен. Ќе се направи проценка на приоритети на делување на целата територија на општината и начин за подобрување на состојбата со помош на финансиската слика која ни ја дава МФСА алатката. МФСА алатката ќе обезбеди информации за нашите финансиски и фискални капацитети, како и за нашиот капацитет за кредитна способност за финансирање на капитални инвестиции согласно нашите приоритети. При утврдување на приоритетите во предвид беа земени критериуми како што се одговарањето на потребите кои призлегоа од урбаната ревизија.

Табела 25: Средства на општина Новаци во Буџетот од тековните приходи по години

		2018		2019		2020	2021	2022
Податоци од Буџетот на општина Новаци		План	Реализирано	План	Реализирано	Износ	Износ	Износ
71	**ДАНОЧНИ ПРИХОДИ**	12887007.000	5506624.000	7058000.000	6190504.000	6025100.000	6085351.000	6145602.000
711	Данок од доход, од добивка и од капитални добивки	561000.000	488029.000	560000.000	491161.000	560000.000	565600.000	571200.000
713	Даноци на имот	2006007.000	1960283.000	2305000.000	2414724.000	2305000.000	2328050.000	2351100.000
717	Даноци на специфични услуги	4320000.000	3058312.000	2820006.000	3284619.000	3060100.000	3090701.000	3121302.000
718	Такси на користење или дозволи за вршење на дејност	6000000.000	0.000	1372994.000	0.000	100000.000	101000.000	102000.000
72	**НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ**	1211000.000	4733421.000	3330010.000	430314.000	543300.000	548733.000	554166.000
721	Претприемачки приход и приход од имот							
722	Глоби, судски и административни такси	590000.000	147802.000	110000.000	87520.000	110000.000	111100.000	112200.000
723	Такси и надоместоци	100000.000	0.000	10000.000	105307.000	110000.000	111100.000	112200.000
724	Други владини услуги	21000.000	30000.000	10000.000	20050.000	20000.000	20200.000	20400.000
725	Други неданочни приходи	500000.000	4555619.000	3200010.000	217437.000	303300.000	306333.000	309366.000
73	**КАПИТАЛНИ ПРИХОДИ**	45271009.000	41430471.000	69920080.000	51202701.000	48741820.000	49229238.000	49716656.000
731	Продажба на капитални средства				160000.000			
731120	Приходи од продажба на капитални средства кои се имот на општините							
732	Продажба на стоки							
733	Продажба на земјиште и нематеријални вложувања	45271009.000	41430471.000	69920080.000	51042701.000	48741820.000	49229238.000	49716656.000
734	Приходи од дивиденди							
74	**ТРАНФЕРИ И ДОНАЦИИ**	67024928.000	30649538.000	82885042.000	45571315.000	39739792.000	40137191.000	40534588.000

741	Трансфери од други нивоа на власт	67024928.000	30649538.000	82885042.000	45571315.000	39739792.000	40137191.000	40534588.000
741115	Дотации на општината, од приходи од ДДВ	23053227.000	22508272.000	23968053.000	23141193.000	24634361.000	24880705.000	25127048.000
742	Донации од странство							
743	Капитални донации							
744	Тековни донации							
78	**ПРИХОДИ ОД ОТПЛАТА НА ЗАЕМИ**							
781	Приходи од наплатени дадени заеми							
7	***ВКУПНО ПРИХОДИ***	126393944	82320054.000	163193132.000	103394834.000	95050012.000	96000513.000	96951012.000
40	**ПЛАТИ И НАДОМЕСТОЦИ**	**14349755.000**	13497306.000	**17027123.000**	15385929.000	16512874.000	16678002.000	16843131.000
41	**РЕЗЕРВИ И НЕДЕФИНИРАНИ РАСХОДИ**	**1095009.000**	66666.000	**1100000.000**	0.000	1100000.000	1111000.000	1122000.000
42	**СТОКИ И УСЛУГИ**	**35617716.000**	25675267.000	***42042890.000***	26203689.000	28053900.000	28334439.000	28614978.000
43	**ТЕКОВНИ ТРАНСФЕРИ ДО ВОНБУЏЕТСКИТЕ ФОНДОВИ**							
44	**ТЕКОВНИ ТРАНСФЕРИ ДО ЕДИНИЦИТЕ НА ЛОКАЛНАТА САМОУПРАВА**							
45	**КАМАТНИ ПЛАЌАЊА**	**210000.000**	150200.000	**200000.000**	484.000	243232.000	200697.000	102000.000
46	**СУБВЕНЦИИ И ТРАНСФЕРИ**	**12500000.000**	9347159.000	**14660000.000**	11302664.000	9106768.000	9342500.000	9435000.000
47	**СОЦИЈАЛНИ БЕНЕФИЦИИ**	**600000.000**	475244.000	**700110.000**	656394.000	750000.000	757500.000	765000.000
48	**КАПИТАЛНИ РАСХОДИ**	**56540298.000**	24640859.000	**86396343.000**	48779008.000	38216572.000	34509709.000	38002237.000
485570	Плаќање по гаранции							
49	**ОТПЛАТА НА ГЛАВНИНА**	**5481166.000**	5332770.000	**1066666.000**	1066666.000	2066666.000	5066666.000	2066666.000
4	***ВКУПНО РАСХОДИ***	126393944.000	79185471.000	**163193132.000**	103394834.000	95050012.000	96000513.000	96951012.000
	Дотации	**25378837.000**	25643837.000	26754296.000	26487327.000	32861000.000	33189610.000	33518220.000
	Самофинансирачки активности	**278000.000**	304619.000	410000.000	255661.000	260000.000	262600.000	265200.000
	Донации	**33428316.000**	23157886.000	14823000.000	10999433.000	9221750.000	9313968.000	9406185.000

75	**ДОМАШНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ**	**4243500.000**	0.000	18000000.000	0.000	18000000.000	0.000	0.000
751	Краткорочни позајмици од земјата	**4243500.000**	0.000					
753	Долгорочни обврзници							
754	Друго домашно задолжување	**0.000**	0.000	18000000.000	0.000	18000000.000	6.000.000,00	.
76	**ЗАДОЛЖУВАЊЕ ВО СТРАНСТВО**							
761	Меѓународни развојни агенции							
762	Странски влади							
769	Други задолжувања во странство							
77	**ПРОДАЖБА НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ**							
771	Продажба на хартии од вредност							

	Износ
Даночни приходи по глава на жител (за тековната година)	1551.000
Неданочни приходи по глава на жител (за тековната година)	1857.000
Капитални приходи по глава на жител (за тековната година)	11673.000
Транфери и донации по глава на жител (за тековната година)	8631.000

71	ДАНОЧНИ ПРИХОДИ	6025100.000	
72	НЕДАНОЧНИ ПРИХОДИ	543300	
731	ПРОДАЖБА ОД КАПИТАЛНИ СРЕДСТВА	0	
731120	ПРИХОДИ ОД ПРОДАЖБА НА КАПИТАЛНИ СРЕДСТВА КОИ СЕ ИМОТ НА ОПШТИНИТЕ	0	
733	ПРОДАЖБА НА ЗЕМЈИШТЕ И НЕМАТЕРИЈАЛНИ ВЛОЖУВАЊА	48741820	
741115	ДОТАЦИИ НА ОПШТИНАТА ОД ПРИХОДИ ОД ДДВ	24634361	
ТЕКОВНО-ОПЕРАТИВНИ ПРИХОДИ НА ОСНОВНИОТ БУЏЕТ НА ОПШТИНАТА ЗА ПРЕТХОДНАТА ФИСКАЛНА ГОДИНА (71+72+731-731120+733+741115)		80964712	

30% ОД ТЕКОВНО-ОПЕРАТИВНИТЕ ПРИХОДИ НА ОСНОВНИОТ БУЏЕТ НА ОПШТИНАТА ЗА ПРЕТХОДНАТА ФИСКАЛНА ГОДИНА	24289413
Обврски за отплати по основ на краткорочни задолжувања (во моментот на поднесување на барањето)	0
Обврски по основ на краткорочни позајмици (во моментот на поднесување на барањето)	0
Обврски за отплати по основ на потенцијалното краткорочно задолжување	0
ВКУПЕН ИЗНОС НА КРАТКОРОЧНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	0
Обврски за отплата на главница, камата и други трошоци поврзани со долгорочни задолжувања (во моментот на поднесување на барањето)	1066666
Обврски за отплата на главница и камата по основ на долгорочни позајмици (во моментот на поднесување на барањето)	0
Обврски за отплата на главница и камата поврзани со потенцијалното долгорочно задолжување	1243232
ВКУПЕН ИЗНОС НА ГОДИШНА ОТПЛАТА НА ДОЛГ ЗА ДОЛГОРОЧНО ЗАДОЛЖУВАЊЕ	2309898
Непристигнат долгорочен долг на општината (во моментот на поднесување на барањето, вклучувајќи го и потенцијалното задолжување)	25.601.270,00
Издадени гаранции на општината (во моментот на поднесување на барањето)	0
ВКУПЕН ИЗНОС НА НЕПРИСТИГНАТ ДОЛГОРОЧЕН ДОЛГ НА ОПШТИНАТА И ИЗДАДЕНИ ГАРАНЦИИ НА ОПШТИНАТА	25.601.270,00

8.2 Критериуми за квалификување и за приоритет на проектите

Во табелата која следува, прикажани се приоритетни барања од различен карактер, кои се произлезени од состаноците со месното население од секоја месна заедница поединечно.

Табела 26: Барања на жителите од населените места

Категорија	Место	Опис на проектот
Патна инфраструктура	Далбеговци	Санација и тампонирање на полските патишта
	Далбеговци	Асфалтирање на локална улица во должина од 200 м.
	Долно Агларци	Санација на улица оштетена поради сечење на асфалтот за поставување на цевки
	Долно Агларци	Санација на полски патишта
	Горно Агларци	Тампонирање на локална улица
	Добромири	Санација и тампонирање на полски патишта
	Рибарци	Санација на крак од локална улица
	Брод	Асфалтирање на локална улица во должина од 150 м.
	Брод	Тампонирање и санација на полски патишта
	Брод	Асфалтирање на локален пат од с.Гнеотино до с.Брод во должина од 2 км
	Бач	Асфалтирање на локална улица во должина од 150 м.
	Бач	Тампонирање на полски патишта
	Гермијан	Асфалтирање на дворот на Манастирот
	Гермијан	Асфалтирање на локална улица во должина од 200 м.
	Гермијан	Тампонирање на полски патишта
	Живојно	Асфлатирање на локална улица во должина од 150 м.
	Живојно	Тампонирање на полски патишта
Комунална инфраструктура	Далбеговци	Поставување на улично осветлување во дворот на црквата
	Далбеговци	Да се забрза изградбата на општинскиот објект кој ќе биде наменет за месната заедница и локална продавница
	Долно Агларци	Поставување на дополнителни бандери за улично осветлување со нови лед светилки
	Долно Агларци	Атмосферска канализација
	Долно Агларци	Изградба на чешма кај мултифункционалното игралиште

Комунална инфраструктура	Долно Агларци	Да се обезбедат две метални цевки Ф-800
	Горно Агларци	Прокопување на канал кој поминува низ земјоделските површини
	Горно Агларци	Изработка на капаци за шахти од водовод кои се оштетени и замена на вентили кои се уништени
	Горно Агларци	Изградба на атмосферска канализација
	Горно Агларци	Изградба на фекална канализација
	Горно Агларци	Спроведување на акција за засадување на дрвца
	Горно Агларци	Отворање на колонијална продавница
	Добромири	Изградба на фекална канализација
	Добромири	Изградба на атмосферска канализација
	Рибарци	Санација на брана на вештачко езеро со цел подобро наводнување на земјоделските површини
	Рибарци	Обезбедување на метални цевки Ф-400 за премини кон нивите
	Рибарци	Санација на банкините на локалниот пат
	Брод	Реконструкција на селска чешма со партерно уредување
	Бач	Изведба на молерско – занаетчиски работи во црква Св. Богородица
	Бач	Изградба на атмосферска канализација во должина од 350 м – 4 краци
	Бач	Изградба на брана на река Елешка и прекопување на канал за наводнување
	Бач	Подобрување на системот за снабдување со вода за пиење
	Гермијан	Изградба на брана на река Елешка и изградба на мост на истата
	Гермијан	Подобрување на системот за снабдување со вода за пиење
	Живојно	Санирање на брана
	Живојно	Проверка на водомерите и замена на дотраените
	Живојно	Решавање на проблемот со водоснабдување
	Живојно	Изградба на бушотини на неколку локации за наводнување
	Живојно	Изградба на водопоила
Образование	Добромири	Реконструкција на подрачното училиште
Јавна чистота	Далбеговци	Чистење на јавните површини за време на пролетниот о летниот период
	Далбеговци	Подобрување на комуналните услуги - подигнување на смет два пати неделно
	Долно Агларци	Чистење на времена депонија. Проблем со комунален отпад, да се организира собирање на истиот два пати

Јавна чистота		неделно. Поставување на дополнителни контејнери.
	Горно Агларци	Одржување на јавната чистота, почесто косење
	Добромири	Чистење на времената депонија
	Добромири	Подобрување на комуналните услуги, ниско ниво на комунални услуги. Подигнување на отпадот најмалку два пати неделно
	Рибарци	Почесто подигнување на комуналниот отпад
	Брод	Да се воведе услуга за собирање на комуналниот отпад
	Бач	Чистење на диви депонии
	Бач	Воведување на услуга собирање на комуналниот отпад
	Гермијан	Поради појава на диви депонии кои ја загадуваат почвата, реките и воздухот, да се собира комуналниот отпад почесто
	Живојно	Да се воведе услуга собирање на комунален отпад и да се постават контејнери и канти за смет
	Живојно	Чистење на диви депонии

Извор: Состаноци на Градоначалник и стручни служби на општината со локално население

Од табелата можеме да ги детектираме проблемите – барањата на жителите на поголемите населени места во општината каде има услови за одржување на редовни состаноци.

Барањата од делот патна инфраструктура (асфалтирање на улици, тампонирање и санација на полски патишта) се нешто кое општината редовно го прави, односно се планирани во програмата на општината секоја година.

Барањата од делот комунална инфраструктура се исто така помали проекти кои општината ги реализира секоја година, со исклучок на канализационите мрежи за фекална канализација, за кои општината веќе има изготвено проекти кои се доставени до Министерство за транспорт и врски, од каде се чека одобрување и средства за изградба на овие канализации.

Во делот образование, реконструкцијата на училиштето е планирано да се изврши со средства од општината, со оглед на тоа што е помал проект.

Во делот Јавна чистота пак, каде општината се реши да ги насочи средствата од овој грант, гледаме дека речиси во сите населени места, жителите се соочуваат со ист проблем, појава на диви депонии поради несовесно фрлање на комунален отпад. Општината, односно комуналното претпријатие во моментот има човечки

капацитети за да ги задоволи овие барања на жителите, но нема доволно опрема (има само еден камион за собирање на смет и ограничени количини на контејнери и канти за собирање на смет кои веќе се користат).

Поради тоа, средствата од овој грант ќе се искористат за набавка на нов камион за собирање на смет, и доколку останат средства, ќе се набават и контејнери и канти за смет. Со тоа, ќе се зајакнат капацитетите на општината, а воедно и на Јавното Комунално претпријатие во тој поглед, за да може жителите на општината да добијат навремени и поквалитетни услуги во поглед на управување со комуналниот отпад.

Според СИПУ табелата, најниско рангираните населени места, Брод, Бач, Живојно и Градешница ќе се опфатат доколку се зајакнат капацитетите на општината, односно ЈКП на општината. Покрај тоа, подобро ќе бидат опслужени и останатите населени места каде има проблем со комуналниот отпад, вклучувајќи ги и останатите населени места во Мариово.